

Environmentální akce, reporty, přírodovědná pozorování, ekoporadenské tipy, botanika, zoologie, úvahy, recenze, recepty, tipy na odbornou literaturu i beletrii, zdravý životní styl, náměty na tvořivé činnosti, poezie...

Ekoporadna při Šmidingerově knihovně
Základní organizace ČSOP Strakonice

Vážení čtenáři,

přiblížil se závěr roku a také šestého ročníku našeho časopisu. I když to jsou pouze uměle vytvořené milníky, je určitým zvykem zlehka zabilancovat. Širší optikou hlubinné ekologie by prostý matematický výčet pro přírodu významných událostí svěděl (ústy socioložky Hany Librové) spíše k environmentálnímu žalu - viz např. [zde](#). Přesto, pokud se tohoto pohledu zbavíme a

Z obsahu tohoto čísla:

Startují pravidelná setkávání.....	2
Jihočeská ratolest - ocenění za.....	2
Setkání členů ZO ČSOP.....	2
Pojďme se domluvit...(Vánoce pro.....)	3
Vánoce bez odpadu.....	5
Kampaň za záchranu Moravské.....	7
Sbírka pro azyl Sirius již posedmé.....	8
Netýkavka malokvětá a žlaznatá.....	8
Nová výloha a lokální značka.....	9
Sníme naši planetu - 6. díl.....	9
Objevy detektiva Ledňáčka.....	10
„Vědomý život“.....	11
„Jakási lípa“.....	12
„Obyčejná i neobyčejná hladinatka“.....	12
Hurá na výlet s Enviroskopem - 7.....	13
Večer s dokumentem - 46. díl.....	13
„Věrní a rozumní“ - Hana Librová.....	17
Ladovská zima.....	18
Papírové vločky na oknech.....	19
Trocha nostalgie v závěru roku.....	20
Koření.....	21

budeme dění vnímat vývojem některých dílčích trendů nebo zajímavých lokálních počinů (o kterých píšeme i v tomto čísle), nemusí se situace zdát až tak beznadějná. Podstatnou, i když pro mnohé z nás ještě stále vzdálenou hrozbou, je globální změna klimatu. Navzdory proklamacím některých lídrů světové politiky a ekonomiky o našem „právu“ na neomezený hospodářský růst se zdá, že právě zákony proklínané ekonomiky začínají hrát v této bitvě svou významnou a pozitivní roli.

[Tento článek](#) v britském deníku *The Guardian* popisuje sedm „megatrendů“, které se stávají hlavními hráči v boji proti globálnímu oteplení - kromě známého vzestupu obnovitelných zdrojů energie (zejména solární) a elektromobility i úspory energie a její efektivnější skladování nebo výsadba velkých ploch nových lesních porostů. Naopak od r. 2013 dochází k prudkému poklesu produkce uhlí. Článek si však všímá také podstatné role živočišného průmyslu a na první místo zařadil alternativy masa - ať už rostlinné nebo uměle vypěstované. Stejnou kauzalitou se deník zabývá v samostatném článku ([zde](#), překlad [zde](#)). Ať už jsou tyto mechanismy pozitivních změn poháněny pouze penězi, nebo i naší upřímnou touhou něco změnit k lepšímu, jedná se o jistá. Každý z nás může pomoci tyto dílčí změny akcelarovat - už jen tím, že se odpoutá od zažitých tradic a stereotypů, které náš svět přivádějí ke krachu. V čele s tím, že můžeme na Zemi s omezenými zdroji dlouhodobě fungovat v režimu neomezeného hmotného růstu.

Foto Břetislav Kocek

Přejeme pozitivní nadhled nejen v závěru roku, váš Kompost. -jj-

Ohlédnutí

Startují pravidelná setkávání skupiny BUĎ SOBěstačný ve Volyni

V Bud'Sobu (www.budsob.cz) si klademe za cíl propojovat lidi s úctou k morálním hodnotám, se smyslem pro posilování soudržnosti a soběstačnosti lokality, kde žijí. Obory působnosti Bud'Sobáků jsou pestré, každý přináší to své, každý může být užitečný pro ostatní jinak: výrobkem, umem nebo svým časem - a přispívá tím k soběstačnosti místní skupiny. Pro zprostředkování směny používáme nepeněžní systém místního výměnného obchodu na webu lets.budsob.cz, kde jsou členům k dispozici aktuální nabídky i poptávky ostatních. Pro inspiraci doporučujeme zhlédnout tyto dokumenty - [zde](#) a [zde](#).

Ve středu 15. 11. proběhlo první setkání a představení skupiny BUĎ SOBěstačný ve Volyni. Akci hostilo příjemné prostředí v kavárně Na dvorku. Bylo to za běžného provozu, a byť bylo vše zorganizováno spontánně a poměrně narychlo, sešlo se na 40 lidí se zájmem o společné téma, takže už nebylo ani kam si sednout a překypovali jsme přes přilehlou chodbu až na bar.

Své zkušenosti přijeli předat v hojném zastoupení i "ostřileň" Bud'Sobáci z Českých Budějovic, včetně těch zakládajících. Dorazili současně i ti stávající z Prachaticka, Strakonice a Písecka, pro které je Volyně přeci jen dostupnějším místem než ČB, ale přišla i spousta nových lidí, kteří se o Bud'Sobu chtěli dozvědět více.

Mluvívalo se o principech Bud'Sobu a fungování bud'sobího místního výměnného obchodního systému (anglicky LETS - Local Exchange Trading System). Více o LETS se dozvíte na [Wikipedii](#).

V naší lokalitě se od nynějška budeme scházet pravidelně ve volyňské kavárně Na dvorku vždy druhou středu v měsíci od 18. hodiny, takže pokud budete chtít Bud'Sob setkání zažít, termín si pokaždé podle těchto indicií snadno odvodíte a na stejném místě nás každý měsíc najdete. Pokud něco produkuje nebo vám něco přebývá, budeme rádi, když to s sebou na setkání vezmete, připojíte se k nám a rozšíříte tak soběstačnost v našem regionu.

František a Martina Vávrovi alias Infernits, infernits@tiscali.cz

Jihočeská ratolest - ocenění za obojživelníky

1. listopadu se v Českých Budějovicích konalo vyhlášení soutěže environmentálních projektů Jihočeská ratolest. Zájemci do ní mohli zaslat svůj počín, a to v několika kategoriích - obce a mikroregiony, školy, neziskové subjekty, bakalářské a diplomové práce. V kategorii neziskovek jsme se rozhodli zkusit štěstí i my a zpracovali jsme letošní výstupy z dlouhodobé činnosti ZO ČSOP Strakonice na ochranu obojživelníků. I když jsme nedosáhli na medailové pozice, ocenění s několika hmotnými dary a poukázkami je hlavně poděkováním všem, kteří se do transferu každoročně zapojují. Krom toho jsme aktivitu uvedli více ve známost v širším regionu. A kdo ví - třeba se někdo nechá inspirovat a začne i ve svém okolí. Rádi mu nabídneme pomoc a potřebné know-how.

Foto Radka Míčková

Přehled všech oceněných projektů je k dispozici např. [zde](#). Během předávání cen jsme si mohli vyslechnout zajímavé prezentace vítězných projektů a načerpat tak další inspiraci. Dozvěděli jsme se například, jak se dá systematicky předcházet nárazům ptáků do skleněných ploch v rámci škol nebo jak aplikovat nové postupy v ochraně městských a postindustriálních ploch. Velmi povzbuzující pak byla skutečnost, že do ochrannářsky prospěšných činností se zapojují i mladší věkové kategorie. Důkazem byla středoškolská odborná činnost studenta Jakuba Váchy v chráněném ložiskovém území Dráčov spočívající v průzkumu obojživelníků, která vedla k šetrnějšímu přístupu a k přepracování projektu ze strany těžařů (více viz [zde](#)). -jj-

Setkání členů ZO ČSOP, tentokrát na Pálavě (1. 9. - 3. 9.) – část III.

Poslední den setkání členů ZO ČSOP v Lednici nás přivítal deštivým a chladným ránem. Opět jsme se po krátké snídani rozdělili do několika skupin s různými cíli. Skupina, ve které jsme byli s manželkou, zamířila za obec Bulhary, do lůna zbytků lužních lesů. Po krátké cestě jsme stanuli u NPR Křivé jezero, kde nás již očekával je-

den z průvodců tamní AOPK. Než jsme se vydali k centru NPR, byli nám ukázáni (v podobě preparovaných exponátů) zajímaví živočichové z tamní oblasti. Z broučí skupiny např. páchník hnědý, roháč obecný, tesařík obrovský, nosorožík kapucínek, zlatohlávek či zajímavý chrobák révový. Pro mnohé z nás bylo pozoruhodné vidět rovněž kudlanku nábožnou nebo ne příliš známou dravou kobylku ságu. Blanokřídlí byli zastoupeni velkou drvodělkou. Měli jsme možnost také vidět místní raritu, pavouka stepníka moravského nebo velkého motýla, martináče hrušňového.

Po krátkém povídání o lokalitě NPR Křivé jezero, kam se bez doprovodu pověřených osob volně chodit nesmí, jsme navštívili systém zavodněných struh s porostem chrastice, sítiny a zevaru vzpřímeného. Občas se objevil trs pcháče osetu nebo volovce. Mezi strouhami byly četné porosty vrb a oblast byla přirozeně rozdělena hájky listnatých stromů. Na několika dubech letních jsme mohli vidět vzácného mravence lužního (*Liometopum microcephalum*). Pod jedním ze stromů jsem našel místně hojnou páskovku žíhanou (*Caucasotachea vindobonensis*).

Když jsme dorazili do centra NPR, ocitli jsme se u samotného Křivého jezera, které je zbytkem po rameni nedaleké řeky Dyje. Podle sdělení průvodce, ale i podle pobytových stop, které jsme našli, se zde vyskytuje bobr evropský. Tohoto obojživelného savce jsme ale nespazili. Jedná se o zvíře, které je v této lokalitě plaché a na přítomnost člověka nezvyklé.

Cesta z centra zpět byla zpestřena drobnou odbočkou k jinému rameni, kde jsem našel všeobecně známého okružáka plošského (*Planorbarius corneus*), svinutce zploštělého (*Anisus vortex*) a též na Moravě se vyskytující bahenku živorodou (*Viviparus contectus*). Ve vodě byl porost růžkatce ostnitého a okraje háje obsadilo rdesno červivec. Pěšina nás zavedla okolo ramene k jedné ze zavodněných struh, kde stála bobří hráze. Domácí pán s placatým ocasem se však neukázal.

Zámek a park v Lednici, foto -vh-

Cesta zpět byla stále doprovázena drobným, vydatným deštěm. Přesto někteří z nás zamířili zpět do Lednice, přesněji do zámeckého parku, aby si prohlédli citlivé skloubení budov a parku. Nabízela se tu ku potěše škála barevných květinových záhonů a místa mezi stromy občas vyplnily protáhlé květy ocúnů. V parku, kromě ojedinělých statných a vzácných stromů, bylo možno najít i dřeviny ponechané svému osudu (na místech vzdálených od cest) a obsazené vzácnou broučí faunou. I přes deštivé počasí se v parku procházeli lidé a lodičky na Dyji také nezely prázdnotou.

Ale to již bylo hluboko po odpoledni a nás čekala cesta do vzdálených Strakonice. Odjížděli jsme spokojeni, protože jsme se potkali se známými a spřátelenými kolegy v ochranářském poli, viděli mnoho zajímavého a zároveň mohli konstatovat, že pro přírodu je možno ledacos udělat, když je dobrá vůle a chuť. Díky všem, kdo se na pořádání setkání účastnili, a těm, kteří je jako každý rok dokázali pro nás připravit. -vh-

Ale to již bylo hluboko po odpoledni a nás čekala cesta do vzdálených Strakonice. Odjížděli jsme spokojeni, protože jsme se potkali se známými a spřátelenými kolegy v ochranářském poli, viděli mnoho zajímavého a zároveň mohli konstatovat, že pro přírodu je možno ledacos udělat, když je dobrá vůle a chuť. Díky všem, kdo se na pořádání setkání účastnili, a těm, kteří je jako každý rok dokázali pro nás připravit. -vh-

Překopávky

Pojďme se domluvit... (Vánoce pro všechny)

Tento článek rozhodně nebyl napsán proto, aby komukoli zkazil letošní nebo některé následující Vánoce. I já sám jsem je měl do doby, než jsem začal vnímat svět v širších souvislostech, poměrně rád. Ta atmosféra, kdy se mají všichni bezpodmínečně rádi jenom proto, že jsou Vánoce, má vsutku něco do sebe. A určitě se každému dítěti vryje hluboko do paměti. Později snad udržujeme vánoční "zvyky" pro naše vlastní děti. A pak? Pak se Vánoce promění v něco, co připomíná spíše hořkou parodii a pachtění se za něčím, co se tak prostě už delší dobu dělá. A přitom by to všechno mohlo být trochu jinak.

Nepředpokládám, že se mnou bude souhlasit příliš velká část populace, ale pro mě

jsou v současné době vánoční svátky krystalizací a pomyslným vyvrcholením těch možná nejhorších vlastností lidské společnosti - pokrytectví, hrabivosti, neupřímnosti a bezohlednosti. Do časopisu o ochraně přírody to všechno píšu hlavně proto, že se také jedná o každoroční pomyslné vyvrcholení naší vytrvalé "snahy" o destrukci životního prostředí. A na tyto souvislosti bych se rád v příštích řádcích zaměřil.

Když pomínu naprosto mylně interpretovanou religiózní podstatu Vánoc, dost často můžeme slyšet, že jsou časem lásky, míru a pohody. Obávám se, že u tohoto klíše na podstatnou část bytostí, okolního světa a možná i sebe samých zapomínáme. Vánoce jsou takové víceméně jenom pro nás samotné, na úkor téměř všeho kolem nás. Ostatně podobně, jak funguje lidská společnost ve vztahu k planetě po celý rok. O Vánocích však v té nejodhalenější podobě. Přejeme si šťastné, veselé a klidné Vánoce, a přitom trávíme adventní čas v permanentním shonu a stresu pouze z toho, abychom naplnili jejich uniformní a za několik málo desítek let vykonstruovanou konzumní podobu.

Po celý rok vytváříme enormní tlak na přírodní zdroje obyčejnou hmotnou spotřebou věcí, které z poměrně velké části nepotřebujeme. O Vánocích přivádíme tuto činnost k "dokonalosti". Každoročně trháme rekordy v obratu obchodů. Skokově narostou hromady věcí, které zůstanou bez užitku, a také hromady odpadů na našich skládkách. A to vše patrně pro představu, že naše láska k bližním bude přímo úměrná hodnotě našich darů. Obětí Vánoc č. 1 je tak samotná planeta Země.

První recepty na vánočního kapra byly uvedeny v kuchařkách M. D. Rettigové v první polovině 19. století. Kapr se jako běžný vánoční pokrm začíná prosazovat až o sto let později. Tedy poměrně mladá tradice, kterou se však oháníme bezkonkurenčně nejčastěji. Zvolili jsme si obětí vánočního míru č. 2. A co více - povýšili jsme to na veřejnou zábavu. Můžeme tak několik dnů před štědrovečerní večeří sledovat hromadnou exekuci za doprovodu mírumilovných vánočních písní na ulicích každého malého města. A nezapomeneme ke kádím vzít naše děti, aby i ony mohly obdivovat tato krásná stvoření. Jen ta představa, kdyby i ryby měly hlas...

Mladý stromek je pro mnohé z nás symbolem života. Zvláště v dnešní době tolik zatížené ničením lesních porostů všech druhů. Vsazujeme jej do země, abychom alespoň částečně napravili naše škody. Většinová společnost si ho zvolila jako hlavní symbol Vánoc - svátků zrození - vypěstovaný v oplocené plantáži, uříznutý, dva týdny ověšený ozdobami a nakonec pohozený u kontejnerů. Na náměstích pak ve své velké a okázalé podobě - vsazený do betonu, aby se mohl stát pomyslným středobodem našich oslav. Stává se třetí symbolickou obětí Vánoc.

Pro volně žijící zvířata, sdílející s námi svůj životní prostor, je počátek zimy dozajista vysilující období samo o sobě. Končí možnosti opatřit si zásoby na přecházení doby nedostatku. Hledání útočiště a odpočinek s minimálním energetickým výdejem bývá však několikrát během měsíce stížen hlasitými projevy lidské existence a bezohlednosti. "Zábavní" pyrotechnika se ozývá nejprve na počátku měsíce, poslední den v roce se pak mění v apokalyptickou jednolitou bariéru hluku a záblesků připomínající spíše ze všech stran se přibližující válečnou frontu.

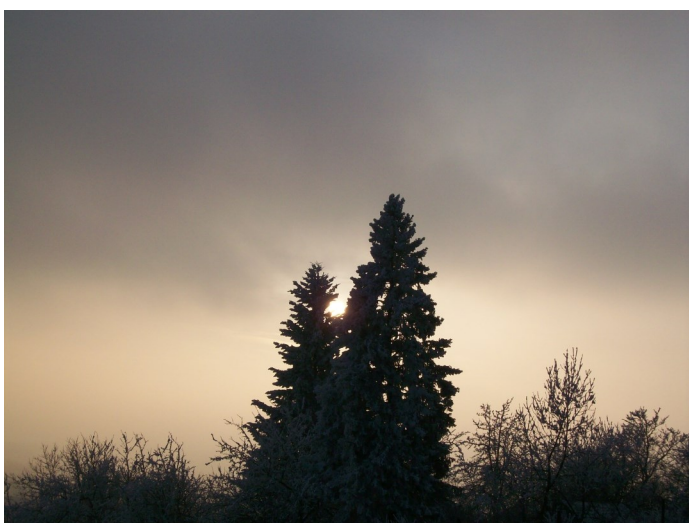

Foto -jj-

A když si k smrti vyděšená zvířata a ptáci začnou myslet, že je po všem, začne příštího večera to samé nanovo. O našich domácích mazlíčcích snášejících všechno tohle v samém centru dění ani nemluvě. Obětí vánočního veselí č. 4 jsou rovněž všechna zvířata kolem nás nadaná sluchem. Sice bez kulek, ale přesto na střelnici. Existuje jedno období v roce, kdy je všeobecně tolerovaným jedem ze smrtelných hříchů - obžerství. Nikterak nám v tom nebrání ani zlá předtucha povánočního vystřízlivění, v lepším případě úspěšného novoročního předsevzetí, v horším další pomyslný schůdek na cestě k zákeřné, ale přesto ve většině případů dobrovolné "civilizační" chorobě. Zabíjíme sami sebe jídlem. Postupně a plíživě. A dokonce si to v některých částech roku dovolujeme a legitimizujeme. Pátou obětí Vánoc jsme my sami.

V tomto výčtu bychom samozřejmě mohli pokračovat i dále, ale to není cílem. Pojdme se domluvit... Neberme si Vánoce. Neberme si to hezké, co na nich je. Ale zbavme je jejich civilizačního nánosu "moderního" konzumního způsobu našeho bytí. Pokud je chceme slavit jako vznešené období v roce, kdy chceme ukázat tu naši lepší člověčí stránku, zahrňme do nich i těch pět doposud opomíjených obětí. Návodů, jak na to, jistě naleznete nejen v našem časopisu nebo v jiných zdrojích nespočet.

Foto -jj-

Koho mé zamyšlení nad Vánoce urazilo, tomu se upřímně omlouvám, necht' prosím pokračuje ve čtení dalšího článku. Kdo byl ochotný se alespoň na chvíli zamyslet, tomu z celého srdce děkuji. -jj-

Vánoce bez odpadu

Jeden Čech vyprodukuje 307 kg odpadu ročně. Během tří svátků vánočních a Silvestru se objem odpadu enormně navyšuje - některá města hlásí prostý údaj o dvou třetinách více oproti normálu, jiná oznamují o 60% více papíru, plast i sklo o 15% více, komunální odpad (převážně zbytky jídel) o 5%. Čísla ukazují, o jak velké a zbytečné plýtvání jde.

Než se pustíme do konkrétních tipů, jak na redukci odpadu v této době, je potřeba se jako první zamyslet nad svým přístupem k Vánocům jako takovým, abyste se snáz rozhodli, které tipy ve výsledku využijete. Zero waste se hodně pojí s minimalismem, proto vám nabídnu náhled ovlivněný těmito dvěma směry.

Vánoce jsou v první řadě doba blízkosti, sdílení a dobré vůle, bohužel realita bývá ve většině rodin veskrze materialistická. Obecně si lidé pamatují ze společných chvil zážitky, a ne dárky nebo jídlo. To platí i v případě Vánoc. Zkuste se proto letos zaměřit hlavně tímto směrem. Blízkost, sdílení a dobrou vůli můžete uplatnit ve čtyřech oblastech, které se o Vánocích přirozeně nabízejí - ve vztahu k blízkým, k potřebným, k místu, kde bydlíte, k přírodě. A protože Vánoce nespočívají jen ve třech svátcích vánočních, ale připočítává se celý advent, rozvrhněte si proto aktivitu od začátku do konce prosince.

Plánujte!

Zkuste si domluvit s blízkými nějaký den (či více) a udělejte společně dobrý skutek v dalších třech oblastech - upečte cukroví nebo udělejte sbírku oblečení či hraček pro charitu. Běžte si popovídat se seniory, ke kterým již rodina nedochází. Udělejte v místě svého bydliště schovky pro ježky, hmyzí hotel, vyvěste jídlo pro zvěř a ptactvo, uklidte odpadky v nějaké oblasti a pak si u ohně předejte dárky a zahrajte hry. Zkuste opravit lavičku na nějakém zapomenutém místě. Přineste do psího útulku piškoty na přilepšení (letos se tam půjde 27. 12. se spolkem Ledňáčků, viz pozvánka na str. 15). Zaplaťte pár obědů nějakému dítěti na základní škole, které si je nemůže dovolit. Je toho mnoho, kde můžete projevít dobrou vůli a nadělíte si tím tak svůj první vánoční dárek v podobě zahřátého srdce. Nevíte-li, co udělat, zkuste se poradit s neziskovkami, s dobročinnými spolky, s ČSOP, se záchranými stanicemi, charitou či obecním úřadem.

Abyste měli více času na blízké, a zároveň neošidili velký úklid, rozplánujte si ho na celý advent a vyšetřete si jeden den (den záchranář), kdy uděláte věci, které jste nestihli. Naplánujte si i tři hlavní svátky vánoční. Televizi vypněte úplně a rozvrhněte si společný čas na celý den. Využijte procházky venku, mnoho inspirace najdete na www.ideteven.cz, www.svobodnahra.cz. Jedte na výlet na místa, která jsou pro vás a vaše blízké něčím významná. Doma hrajte hry, oprašte vánoční zábavové tradice našich prababiček. Řekněte svým blízkým, proč je máte rádi a odpusťte jim. Elektrické svíčky na stromku a jiné světelné dekorace zapněte jen při zvláštních příležitostech.

Myslete dlouhodobě!

Péči o vztahy zdůrazňuji i v této části, protože je nesmírně důležitá nejen v osobní rovině, ale i pro ekologii. Změna v myšlení většiny, co se týče nejen redukce vánočního odpadu, je reálná vždy v horizontu let - obecně totiž platí, že co lidé vidí dělat více a více lidí kolem sebe, přirozeněji to pak začnou dělat také. Proto je utužování vztahů důležité - budujete vzájemnou důvěru a snáze tak můžete svým příkladem urychlit změnu uvažování. Proto se nebojme ukázat, že Vánoce mohou být nádherné i bez nezpracovatelného odpadu, přejídání, zbytečného pálení elektřiny či plýtvání přírodními zdroji. Pokud tak chcete učinit, ale bojíte se některých reakcí, zkuste to nenápadně - pojměte Vánoce tematicky a udělejte si je třeba staročeské nebo skandinávské. Pokud se nedokážete některých věcí opravdu vzdát, letos si je nechte a zbytek věcí udělejte bezobalově a bezodpadově. Získáte tak pozitivní zkušenost, která vás lépe namotivuje udělat něco napřesrok jinak. Abyste pomohli ostatním snížit odpad, který by jinak proudil k vám formou dáreků a krabiček s cukrovím, požádejte je, aby vám dali jen jeden dárek a aby ho nebalili. Zdůvodněte jim svou volbu - čím více v sobě ukotvíte tuto myšlenku, tím snáze budou vaše přání akceptovat.

A nyní se přesuneme ke konkrétním tipům. Pokud přijmete za vlastních pět pravidel, na kterých zero waste stojí (odmítnout, redukovat, znovu použít, recyklovat, kompostovat), snadno přijdete na další a další možnosti bezodpadových Vánoc.

Dárky

Ne všem se zavděčíte vlastnoručním dárkem, ale nejen má zkušenost praví, že bývá nejméně úspěšnější a navíc se tak většinou vytvoří nejméně odpadu. Pokud neradi tvoříte, poproste někoho, kdo se tím zabývá s

Foto cz.pinterest.com

chutí nebo si tím vydělává - lidé bývají rádi za nové podněty a výzvy. Chcete-li tvořit, ale nemáte nápady, využijte inspirace na workshopech (na jeden z nich vás zveme na str. 14), vánočních tvořeních (kde si můžete zkusit mnoho technik pod vedením zkušenějších a rovnou si vyrobit dárek) či spolků, kde se scházejí nadšenci pro tvoření.

Další z osobnějších forem je věnování svého času formou poukazů (masáž, společné focení, společný výlet, pomoc s úklidem, uvaření oběda, vyvenčení psa, ...). Vlastnoručně vyrobit můžete i kosmetiku nebo dobroty (zdravé výborné sušenky, jerky, domácí baileys, koření či bylinkové čaje z vlastní zahrádky, ovocné a zeleninové chipsy). Často něco, co je v obchodech nad vaše finanční možnosti, mívá i svou levnější DIY (tj. vlastnoruční) variantu. Při tvoření recyklujte.

Kupujete-li něco z druhé ruky, upravte to do podoby, kterou obdarovaný ocení spíše - vnesete do dárku kus sebe. Při nakupování dáreků využívejte bazarů, secondhandů, swapů, webů, kde prodávají drobní řemeslníci a nadšenci (např. www.fler.cz). Mívají navíc hezčí a originálnější výrobky, než které najdete v obchodech. Chcete-li snížit uhlíkovou stopu, nakupujte z e-shopů společně s dalšími lidmi, nejezděte všude autem, využijte adventních trhů a místních výrobců.

Darujte zážitky - permanentky, vstupenky, roční vstupné, výlety, pobyty, předplatné e-časopisů. Podpořte různé neziskovky a nakupujte u nich drobné dárky nebo certifikát o přispěné částce na konkrétní pomoc/projekt. Darujte nechtěné dárky těm, kterým radost udělají.

Nakonec je tu téma dětských dáreků: velice se mi líbí myšlenka, kdy dítě dostane pouze čtyři dárky - něco, co chce, co potřebuje, co nosí (oděv, obuv), co čte. Kupujte (nejen dětem) věci z recyklovatelných materiálů a plastové hračky zavrhněte úplně. Když totiž koupíte méně dáreků, ale zato kvalitních (způsobem využití i materiálem), nezahlcujete dům věcmi, kterých se brzy potřebujete zbavit, a máte větší šanci je po skončení používání lépe prodat. Hračky vyrábějte - na internetu je obrovské množství inspirace, kdy hračky ve výsledku bývají originálnější a zajímavější, než jsou v obchodech. Posledním tipem je domluvit se s někým na vzájemném vyrábění dáreků bez zbytečného utrácení s tím, že při předání si řeknete historky vzniklé při tvorbě.

Balení dáreků

Ideální variantou je nebalit dárek vůbec. Pokud na něm chcete přesto něco mít, zavažte ho pouze provázkem či mašlí a jako ozdobu použijte přírodniny či vzkaz, proč jste vybrali tento dárek. Je obdivuhodné, o kolik je pak dárek lépe přijat než bez vzkazu. Obdarovaný tak získá větší pocit, že vám na něm záleží, protože jste si dali s výběrem práci. Další možností je balení do látky, šátku či krásného ubrusu metodou furoshiki, kde nepotřebujete žádný provázek na upevnění. Také ozdobné krabičky, jež jsou s oblibou používané i dál během roku (pokud nemají vyloženě vánoční motiv). Čím dál více oblíbené začínají být sklenice se skleněným víkem či mason jars, do kterých se dávají drobné dárky a dobroty. Také můžete zdobně pomalovat plátěnou tašku či obyčejný balicí papír, a to razítky z brambor s vlastním vánočním motivem, děti rády namáčejí vykrajovátka v barvách.

Stromek

Všichni víme, že stromek potřebuje opravdu mnoho času, než doroste do výšky, kterou potřebujeme k vánočním účelům, a jaké je to plýtvání, když ho za pár dní vyhodíme k popelnici. Proto nejpodobnější variantou je pořídit si stromek v květináči (nabízí Toulcův dvůr nebo aktuálně některé městské části Prahy). Častým argumentem bývá, že kdyby nebyl stromeček, zkažíme dětem

Foto cz.pinterest.com

Vánoce. Moje babička měla místo stromku pár větších větvíček ve váze s běžnými ozdobami a mně to jako dítěti stačilo. Nebojte se proto tolik změny - děti jsou úžasné a naopak změny přijímají přirozeně. Pokud máte zahradu a v ní jehličnan, použijte ten - předání dáreků venku bude daleko romantičtější než v obýváku. Dalšími variantami jsou stromky bez jehličí, pár příkladů máte [zde na fotkách](#), fantazii se meze nekladou. Tradice vánočních stromků je mladá, proto se nebojte sebrat odvahu a ukažte, že Vánoce s netradičním stromkem mají také kouzlo.

Dekorace/ozdoby

Chystáte-li se pořizovat nové, myslete na recyklovatelnost materiálu, anebo je vyrábějte z věcí, které doma už máte. Zkuste využít při výrobě ozdob či dekorování domů přírodnin, textilií, keramiky a kovu. Nejmagičtější dekorace bývají vyrobené společně s dětmi, ke kterým se tak pojí společné zážitky. Využijte i charitativních jarmarků, již zmíněného fler.cz či adventních trhů. Pamatuje, že méně bývá více a nejvíce to platí právě u dekorací. Máte-li doma přes rok až příliš dekorací a památek a toužíte je zredukovat, ale dělá vám problém přílišná citová fixace, uklidte všechny po dobu Vánoc do sklepa, místo nich dejte ty vánoční a několik nostalgických fotek se všemi, kteří k vám domů přijdou ve svátcích na návštěvu. Až po Vánocích budete chtít dát původní dekorace zpět, lépe tak zjistíte, které tam doopravdy chcete a ke kterým již takový vztah nemáte.

Jídlo

Zkuste co nejvíce surovin sehnat bez plastového obalu - využijte proto bezobalové obchody a e-shopy, farmářské obchody, farmáře, jednodruhové obchody nebo se zkuste s někým domluvit a kupte je ve větším balení. Pokud chcete být striktnější, přizpůsobte recepty surovinám, které se vám podaří sehnat bezobalově. Nechte se tak zlákat zdravějšími variantami vašich oblíbených jídel a vyzkoušet něco nového. Pokud se bojíte, že se vám nová jídla nepovedou, zkuste si je předem a zjistěte, co vám vyhovuje a čím oslníte. Není nutné mít nutně kapra, jehož tradice v ČR nemá ani sto let (začala s ním až Magdalena Dobromila Rettigová), bramborový salát je ještě daleko mladší. Zkuste hlavní jídla nahradit těmi staročeskými, které se v posledních letech dostávají zpět na naše talíře.

Adventní kalendáře

Oblíbenou variantou adventních kalendářů jsou ušité pytlíčky na jednotlivé dny, v nichž najdete zdravé pamlsky, home made drobnosti, citáty, motivační věty či důvody, proč vás má darující rád. Dalšími variantami kalendářů jsou všemožné kapsáře, krabičky, šuplíky, ponožky a jiné schovky s tematikou Vánoc či zimy.

Přáníčka

Přání dejte jen těm, se kterými se nevidíte osobně. Pokud ale o někom víte, že dostat přání vyloženě potřebuje (většinou to bývají babičky či přátelé v těžké životní situaci), pošlete jim je. Ideální variantou je přáníčko vyrobené z materiálů, které najdete doma, skvěle se na to dají využít vánoční balicí papíry z předešlého roku, odštířky z barevných papírů, látek, knoflíky, zbytky mašlí a jiné drobnosti, které by se jinak vyhodily. Dále e-pohlednice. Místo přáníčka začíná být v oblibě předat dopis, ve kterém píšete, za co dotyčnému v daném roce děkujete či co pro vás dotyčný znamená.

Inspirace

Nejkvalitnější inspiraci získáte na osobní doporučení – využijte proto nejen setkání se známými, ale i akcí, které jsou zaměřené právě na tvoření či sdílení nápadů. Z osobní zkušenosti mohu vřele doporučit např. Tvořivé podvečery na pobočce Šmidingerovy knihovny Za Parkem nebo zmiňované schůzky Ledňáčků.

Hodně jí najdete také na sociálních sítích, jako jsou www.pinterest.com, www.instagram.com, www.youtube.com a některé stránky na www.facebook.com. Nejvíce textů je v angličtině, ruštině a asijských jazycích, proto vždy zadávejte slova (v mém případě v angličtině) jako "diy, recy, zerowaste, minimalist,..." a k nim vždy přiřadte to, co hledáte. Kupříkladu: "Christmas gift, decoration, tree, activity, Christmas" či konkrétní dárek nebo věc (např. chcete darovat hračku, zadáte tedy "toys"). Příklady uvádím v angličtině záměrně, protože je to nejpoužívanější jazyk, co se týče této oblasti. V češtině se zabývají nápadly stránky www.carujeme.cz, www.jaksiudelat.cz, www.creativelife.cz, www.diycesky.cz. **Anděla Kinclová**

Foto cz.pinterest.com

Kampaň za záchranu Moravské Amazonie

"...Pohár trpělivosti právě přetekl. Už roky se mnohé nevládní organizace, ale i odborníci a jednotlivci snaží zastavit bezohledné drancování lesů v oblasti tzv. Moravské Amazonie, tedy v lužních lesích na soutoku řeky Moravy a Dyje. Je naprostým paradoxem, že naši občané začínají dosahovat větších úspěchů při ochraně (pra)lesů v tropech od Indonésie přes Afriku až

Foto archiv Koalice proti palmovému oleji

po Jižní Ameriku, zatímco ochrana (pra)lesů u nás doma zůstává na zcela tristní úrovni! Dávno už nadešel čas, abychom si zametli před vlastním prahem – tím spíše, pokud máme tendence sebevědomě poučovat rozvojové země, jak si mají chránit své pralesy. Naším dalším důležitým cílem pro nadcházející období je tedy i realizace adekvátní ochrany Moravské Amazonie..."

Takovýmto textem je uvedena nová kampaň reflektující neutěšený stav cenných lužních lesů v jihovýchodním cípu naší republiky známém jako Moravská Amazonie. Aktivitu si vzala na svá bedra [Koalice proti palmovému oleji](#), která díky propracované PR strategii a určité popularitě tématu palmového oleje dosáhla dílčích, ale významných úspěchů právě v boji za záchranu tropických lesů. Svou pozornost nyní obrací také zpět do naší země - k významnému a kriticky ohroženému ekosystému.

Na [stránkách kampaně](#) se dočtete všechny hlavní informace - čím je Moravská Ama-

zonie tak unikátní, jak je rozlehlá a jak velká část už byla znehodnocena těžbou. I přesto, že je součástí mnoha typů chráněných územních celků (biosférická rezervace UNESCO, evropsky významné lokality, mokřady mezinárodního významu, ptačí oblasti), na velké části probíhá živelná těžba dřeva (zejména starých hodnotných stromů) a dosadba monokulturních hospodářských lesů (plantáží) s devastující přípravou půdy.

Cílem kampaně však není pouze zastavení těžby, ale zejména posílení legislativní ochrany v podobě rozšíření maloplošných chráněných území (kterých je v současné době pouhých 2,2 % celkové plochy). Pomyslnou nejvyšší metou je pak zřízení národního parku, k čemuž se prakticky neobydlené území výborně hodí. Na druhou stranu je však zdůrazňováno, že by se jednalo o velkoplošné chráněné území s aktivním managementem. V minulosti byla totiž Moravská Amazonie udržována nejen činností velkých spásáčů, ale také pravidelnými záplavami, které jsou v současné době omezeny regulací obou řek. Ideálním "cílovým" stavem území je v mnoha částech rozvolněný světlý lužní les s věkovitými dřevinami doplňovaný mozaikou bezleší - vlhkými loukami nebo suchou vegetací na vyvýšeninách.

Na uvedeném [webu](#) naleznete i několik tipů, jak se do plánované ochrany může zapojit každý z nás. Novinky můžete sledovat i prostřednictvím [facebooku](#). **-jj- s využitím tiskové zprávy Moravská Amazonie**

Sbírka pro azyl Sirius již posedmé

I letos můžete v předvánoční době pomoci bezprizorním zvířatům z dobrovolnického azylu Sirius v Záhoří u Písku. Od 13. 11. do 22. 12. probíhá materiální sbírka, do které můžete přispět nejen psím a kočičím krmivem všeho druhu, ale také izolačním materiálem (deky, povlečení, lina, kočkolit), veterinárními pomůckami (antiparazitika) apod. Výrazně tím pomůžete několika desítkám psů, koček a jednomu poníkovi. Sběrné místo ve Strakonických zajišťuje Ekoporadna při ŠK (Husova 380, po předchozí domluvě na tel. 721 658 244). Sběrka je shromažďována i v Blatné, Písku, Plzni a Praze – bližší informace naleznete ve [facebookové události](#), případně zkontaktujte koordinátorku sbírky - ivana.bubalova@seznam.cz. Více k azylu Sirius se dočtete [zde](#) nebo [zde](#). **Ivana Bůbalová**

Foto Ivana Bůbalová

Netýkavka malokvětá a žláznatá - jaký byl rok 2017?

Dobrovolnické ruční vytrhávání netýkavky malokvěté na Kuřidle a na Kalvárii, o kterém vás pravidelně informujeme (viz např. [v čísle 10/2016](#)), by mohlo být snazší, kdybychom uměli předvídat počasí na celé léto dopředu. Sucho těmto rostlinám sice příliš neškodí, ale nesvědčí jim. Letošní rok byl tedy pro ně nepříznivý, ale to se v červnu ještě nedalo poznat - rostly si vesele na obou zmíněných lokalitách, jen jich bylo po loňské nákaze méně. Zapojilo se nás tentokrát střídavě devět (přidali se, k naší radosti, dokonce tři nováčci!), trhali jsme jen "z nejhoršího", zvládali jsme vše relativně dobře a v ušetřeném čase

Netýkavka žláznatá napadená mšicí, Hradiště u Libětic, foto -ah-

jsme mohli chodit zalévat a obžínat mladé stromky do větrolamu, pro které bylo sucho také nebezpečné.

Jakmile se na některých exemplářích netýkavky objevily mšice, nechávali jsme je "pracovat" za nás. Sice víme, že vzniku semen většinou tak úplně nezabrání, ale silně jej omezí, a to, jak doufáme, stačí. Skvrny na listech, jaké pamatujeme z minulého roku, jsme v pozdějších měsících zaznamenali tu a tam na konopici, ale nevíme, byli-li to ten samý patogen. Zatím se nám nepovedlo zjistit u odborníků, o čem jde. Na netýkavce byl tentokrát jen ojedinelé.

Pokud jde o netýkavku žláznatou, jejíž výskyt pouze sledujeme, ale nesnažíme se jej omezovat (protože bychom to nezvládali), vídáme ji nejen na březích řek, kde roste běžně, ale i v některých lesích, například na Hradišti u Libětic. V minulých letech i letos byla také na mnoha místech napadena mšicí. Nedávno jsme se dověděli něco více o tom, jak tato statná rostlina konkuruje ostatním druhům - nejde jen o živiny a stanoviště, ale i o odlákání opylovačů. V časopisu Nature byl 7. 6. 2001 uveřejněn článek, kde L. Chittka a S. Schürkens porovnali na břehu řeky poblíž Würzburgu zájem čmeláků o netýkavku žláznatou ve srovnání s čistcem bahenním. Zjistili, že netýkavka žláznatá vzhledem k velké produkci nektaru s vysokým obsahem cukrů vítězí na celé čáře nad domácími druhy rostlin. Ty kvůli tomu ztrácejí své přirozené opylovače a přicházejí tak i o možnost kvalitní reprodukce.

Přesto, že nás netýkavka letos příliš nepotrápila, nemůžeme říci, že bychom si oddychli. Objevily se totiž jiné rostliny, které by se v budoucnu mohly rozšířit až příliš a převzít roli utlačovatelů, i když tentokrát

jsou to druhy domácích. Jako laik nedovedu dost dobře posoudit ani příčiny těchto změn, ani možné důsledky, a tak pouze zaznamenávám, co jsem pozorovala. Na Kalvárii nás překvapilo, že se tam objevil např. vlašovičnický nebo česnáček, které tam, pokud víme, dříve nerostly. V případě vlašovičnicku to může být tím, že jeho semena přinesli mravenci (patří mezi tzv. myrmekochorní druhy, které se takto šíří), navíc je (stejně jako česnáček) nitrofilní a zřejmě mu vyhovují dusíkaté spady zaviněné přebujelou dopravou. Nebezpečí hrozí i v přírodní rezervaci Kuřidlo - zde jsem zaznamenala výskyt trávy, kterou pokládám za třtinu křovištní. To je také druh, kterému dělají dusíkaté spady vysloveně dobře, chová se agresivně, a pokud se toto určení potvrdí, znamenalo by to velký problém. O tom ale zase až někdy příště... **-ah-**

Nová výloha a lokální značka ve Strakonících

Chtěla bych vám něco říct. Na náměstí ve Strakonících je nová výloha. Offline prezentace, online obchod. Presentujeme zde svou začínající značku - KUSTYLU. Název pojí dvě slova "kus stylu". Chceme lidem říct, aby si v našich věcech našli svůj vlastní kus stylu. Pod značkou tvoříme a prodáváme originální, estetické a lokální věci s přidanou hodnotou pro lidi, kteří jsou originální a mají svůj vlastní styl. Naše práce stojí na našich hodnotách, tvořit věci s ohledem na planetu, její obyvatele a zdroje.

Co děláme?

Věci PŘEDĚLANÉ:

Protože si všímáme, že nových věcí se vyrábí víc a víc, rozhodli jsme se pracovat se starými. Vybíráme si je a dáváme jim nový vzhled, funkci a příběh. Mají své kouzlo i kvalitu a při tvorbě se jimi necháváme inspirovat. Je to nejpočetnější skupina a nejvíce nás baví.

Věci STARÉ:

Hledáme poklady z časů minulých. Některé věci, ač jsou již starší, jsou stále jako nové. Nejenom tím, že jsou zachovalé, ale i proto, že mají nadčasové provedení. V naší době i životech mohou mít své místo.

Věci NOVÉ:

Vybíráme nové věci od lokálních designerů, řemeslníků a tvůrců, kteří tvoří zajímavé, kvalitní a estetické kusy.

Pokud vás naše práce zajímá, jděte se projít k naší výloze. Najdete ji na konci Velkého náměstí ve Strakonících, ulice Lidická 157. Otevřeno máme po vzájemné domluvě kdykoliv. Více informací o nás [zde](#). **Michaela Hroudová**

Foto Michaela Hroudová

Sníme naši planetu? – 6. díl – Dovoz potravin

Žijeme v období rozvinuté globalizace. To mimo jiné znamená, že si můžeme dopřávat věci, na které bychom při respektování základních přírodních principů nedosáhli. Nejvíce se to projevuje u jídla. Bereme za jakousi samozřejmost a někdy dokonce nutnost konzumovat potraviny, se kterými bychom se za normálních okolností příliš nepotkávali (rozmanité tropické ovoce, mořské ryby atd.). Ať už se jedná o podvědomou kompenzaci hubených mandarinkových let z doby minulé nebo naše přesvědčení, že když už je to k dispozici na regálech obchodů, měli bychom to pravidelně spotřebovávat, jisté je, co tento "pohyb materiálu" z jednoho konce světa na druhý způsobuje. Pojdme se na některé souvislosti podívat blíže.

K posouzení hlavního měřítka negativních důsledků nebudeme ani potřebovat odborné poklady, odvodit si je může každý sám. Jedná se o prostou matematickou úvahu odrážející míru poškození životního prostředí dopravou zboží (tedy produkci CO₂ a ostatních emisí a negativní doprovodné jevy dopravy). Rozhodující není pouze vzdálenost, na kterou je komodita převážena, ale také její objem, případně hmotnost. Např. několik kilogramů vážící meloun dovezený z Izraele bude mít mnohem větší uhlíkovou stopu než stogramový sáček oříšků dovezený z té samé země. Obojí přitom může být zkonsumováno stejným způsobem a za stejnou dobu. V prvním případě převážíme především obrovské množství vody; a takových melounů se na kamión příliš nevejde. Uhlíková stopa dovozu samozřejmě naskakuje při mezikontinentální přepravě, kdy materiál putuje navíc (většinou) prostřednictvím lodní dopravy. K přesnějším číslům se můžete dopracovat např. pomocí [této kalkulačky](#).

Jaké jsou další souvislosti dovozu potravin? Na čím větší vzdálenost potravina putuje, tím více musí být chemicky ošetřena, aby ve zdraví přežila nejen samotnou cestu, ale také pobyt v meziskladech a nakonec i v regálu supermarketu. Zákazník totiž logicky preferuje čerstvě vypadající ovoce a zeleninu pastelových barev - i když předtím musela cestovat i desítky tisíc kilometrů. Nepřímo tak nákupem takového zboží zvyšujeme chemizaci na mnoha úrovních a rovněž plýtvání. Čím více mezistupňů odděluje samotnou produkci od konečné spotřeby, tím větší část potravin má šanci být znehodnocena a skončit v koši. U dovážených potravin to platí dvojnásob. Nejčastější destinací, odkud putuje

zelenina téměř po celý rok do našich supermarketů, je jih Španělska - oblast Almería. Jak vypadá krajina postižená touto naší potřebou, se můžete přesvědčit ze satelitního snímku - [zde](#).

Dalším důležitým faktorem je míra zpracování potravin. Není velkým tajemstvím, že v dnešní době se z důvodu úspory nákladů (nejen za pracovní sílu) některé potraviny ke zpracování, balení atd. dovážejí i přes několik států a pak zase putují zpět. Samotná představa, že se na něčem podobném dá ušetřit tolik, aby se to vyplatilo, asi nejlépe dokumentuje fakt, že doprava není v celkové režii tou nejpodstatnější nákladovou položkou. Každopádně platí, že čím složitější opracování konečného výrobku, čím složitější obal, čím více ingrediencí atd., tím i vyšší konečná uhlíková stopa.

Obrovskou výhodou úvah nad minimalizací těchto důsledků je souvislost s naším zdravím. Pokud omezíme dovážené potraviny, snížíme tím i jejich negativní zdravotní dopad. A to z několika prostých důvodů.

Foto -jj-

musejí nebo alespoň ne v takové míře. Zda některé produkty a plodiny nekonzumuje jenom z prostého rozmaru, módy či zvyku. Dalším důležitým bodem je sezónnost. Řadu zajímavých plodin můžeme obstarat i z blízkého okolí, ne však po celý rok, ale pouze tehdy, kdy jsou k dispozici po sklizni (protože se většinou obtížně skladují). Naopak je celá řada surovin, které se uchovávají dobře i v zimním období (kořenová zelenina, některé druhy ovoce) a jsou k dispozici českého původu i mimo sezónu. U mnohých potravin můžeme využít nejrůznějších způsobů konzervace (sušení, kvašení, mražení, zavařování), což jsou vlastně metody našich předků, kteří byli k takto šetrnému způsobu využívání potravin nuceni okolnostmi. Další zásada opakující se i v mnoha jiných pohledech je využívání základních (minimálně zpracovávaných) surovin. Řadu potravin můžeme v dnešní době pořídit nejen z ČR, ale rovněž od lokálních producentů - prostřednictvím farmářských trhů, bedýnkových služeb nebo nákupem přímo ze dvora. V mnoha ohledech je to sice složitější, ale získáváme tak ke svému jídlu daleko bližší vztah, lépe se seznámíme s jeho příběhem a podpoříme mnohdy šetrnější způsoby jeho vzniku a lokální ekonomiku. Na pomyslné špici stojí samozřejmě samozásobení. Pokud máme možnost vlastní produkce potravin, stlačujeme uhlíkovou stopu našeho jídla na absolutní minimum. O pozitivním vlivu na naše zdraví a peněženku nemluvě. -jj-

Potraviny pěstované v exotických zemích musí čelit vyššímu množství nejrůznějších pesticidů. Když k tomu připočteme chemikálie k prodloužení jejich trvanlivosti, vzniká nám poměrně nebezpečný a neznámý koktejl cizorodých látek. Plodiny, u kterých je uměle a esteticky prodlužována čerstvost, budou mít většinou nižší obsah výživových látek (zejména vitaminů rozpustných ve vodě a antioxidantů). Existují také úvahy o neplnohodnotnosti potravin pěstovaných v jiných zeměpisných pásmech než v těch, ve kterých dlouhodobě žijeme.

Opatření minimalizujících dopravu potravin na velké vzdálenosti je několik a na mnoha úrovních. Českou vlajčkou u regálu to nemusí ani zdaleka končit. V první řadě bychom se měli zamyslet nad skladbou jídelničky. Zda neobsahuje příliš mnoho (cizokrajných) potravin, které v něm být ne-

Objevy detektiva Ledňáčka

Už jste určitě slyšeli o tom, že do krmítka nemůžete dávat ani nic slaného, ani příliš tvrdého a ostrého (to platí i na led, pokud by něco kašovitého venku zmrzlo) nebo plesnivé zbytky nebo zkrátka cokoli, co by nadělalo víc škody než užitku. Je to ale ještě o něco složitější, protože i dobré krmení se může zkazit až dodatečně (proto se musí krmítko kontrolovat a čistit). Nebo se může stát, že ptáci vynaloží energii na cestu pro potravu, budou počítat s jejím doplněním, ale nenajdou nic, protože jste zapoměli. Nebo vítr rozlomí špatně přidělanou stříšku a napadá tam sníh... Nebo se tam dostane kočka... Hrozí všechno možné, ale kdo to myslí s krmením vážně, ten si dá pozor. A co ještě by bylo dobré vědět? Detektiv Ledňáček už má zase připraveno pár otázek:

Foto -ah-

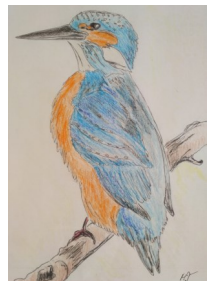
anou stříšku a napadá tam sníh... Nebo se tam dostane kočka... Hrozí všechno možné, ale kdo to myslí s krmením vážně, ten si dá pozor. A co ještě by bylo dobré vědět? Detektiv Ledňáček už má zase připraveno pár otázek:

Pro dospělé: Proč se nemají krmít vodní ptáci na stojatých vodách, které zamrzají?

Pro rodiče vědecky založených školáků: Proč se dává kromě slunečnice, tukových koulí apod. i rozkrojené jablíčko? Pro koho je?

Pro rodiny s batolaty: Kde najdete obrázek snůpků obilí schovaných v létě pro ptáčky? Děti je o svátcích přivázaly na jabloně a měly radost, jak na nich bylo hned živo.

Odpovědi najdete na straně 19. -ah-

„Vědomý život“

Milí čtenáři, chceme vás touto formou pozvat na setkání příznivců permakultury, rodových statků a přírodního stavitelství. 9. prosince se uskuteční toto setkání s názvem Vědomý život ve Strakonících.

Máme velkou radost z toho, co se tvoří. Celá akce vznikla z potřeby a nadšení sdružit lidi s podobnými cíli a zálibami. To, co nás spojuje, je láska k přírodě, touha jíst zdravé a čerstvé potraviny, zdravé bydlení, ekologie a udržitelnost kvalitního života pro všechny. Nejen pro lidi, ale i zvířata a přírodu. V neposlední řadě nás spojuje radost ze setkávání s lidmi, sdílení a vzájemná podpora.

Konference Vědomý život je nyní pojata zešíroka. Zazní zde několik velmi zajímavých témat. Naším cílem není poskytnout ucelený souhrn informací o jednotlivých tématech. K tomu slouží jiné tematické konference. Naším cílem je skrze přednášející a jejich osobní zkušenosti inspirovat druhé. Předat si informace o tom, co funguje, a také, co nefunguje. Protože i to je důležité vědět. O to rychleji mohou ostatní postupovat správným směrem.

Součástí programu je prezentace organizace Bud'Sob. Neboli Bud' soběstačný. Tato skupina sdružuje lidi, kteří chtějí prodávat a kupovat výrobky a služby z lokálních zdrojů. Zároveň systém Bud'Sobu dává lidem nový náhled na finance a jak žít ve společnosti, která nikoho nezadlužuje. Další, kdo vystoupí, je manažerka Eva Marečková. Tato žena založila svůj rodový statek a umí velmi krásně a nadšeně vyprávět o celém procesu: „Hledat to lepší v sobě. Přicházet k pravým hodnotám. Skrze změnu sebe měnit své okolí. Uvědomovat si vnitřní štěstí. I to je část transformace, která se dostaví, pokud začneme budovat Rajskou zahradu, svůj Rodový statek. Recept se sestavuje z různých dílů touhy po soběstačnosti, zdravém a kvalitním jídle, nadšením z knih o Anastasii, dávky odvahy a představitivosti, chuti učit se novým věcem, návratu k přírodě, radosti a nadšení z pozorování již vytvořeného společně s přírodou a Stvořitelem. Není potřeba radikální řez, odříznout se od všeho, co jsme doposud dělali. Dá se začít postupně a i tak se změna stane trvalým vnitřním stavem. To, co sdílím ze své cesty, nemusí být receptem pro všechny, ale může se stát inspirací pro ty, kteří jsou připraveni vykročit,“ říká Eva Marečková.

Dále vystoupí Ondřej Nesnídal s tématem Stavby, bydlení a život s přírodou. Ondřej získal se stavěním mnoho zkušeností v zahraničí i u nás. Nyní staví také svůj dům. A my se moc těšíme, že se s námi podělí o své zkušenosti, radosti a třeba také o věci, které se nepovedly. Ondřej píše na svém webu pacamama.cz: „Tvrdohlavě jsem si stál za svým, páč jsem někde uvnitř

Foto Ondřej Nesnídal

cítil, že cesta zde na Zemi není jen o tom se neustále přizpůsobovat a žít život tak, jak vám ho druzí diktují, či ho od vás tak očekávají. Dělat vše, jak chcete vy, není sobeckost, nýbrž cesta. Cesta, která není úplně jednoduchá, ale tím více povznášející,“ a tak také uslyšíme o tom, jak na soběstačnost a jak zmenšit svoji ekologickou stopu.

Pak promluví já, jsem spolupořadatelka akce a zapálený člověk do tvoření radosti s druhými lidmi. Téma mé prezentace je Permakultura po domácku a Rodová osada. V programu o sobě píše, že jsem léčitelka. A je tomu tak. Jsem léčitelka sama sobě. Stejně tak jako může každý člověk léčit sám sebe. Příroda a zahrádka nám v tom pomáhají. Protože tam se ladíme na svoji podstatu, na svůj Zdroj. Nikdo nejede na dovolenou do továrny. Miluji permakulturu a vše kolem ní. Je to pro mě životní styl nejen na fyzické úrovni, ale z velké části i na té duchovní. Je pro mě důležité být ve spojení s přírodou. Moje zahrádka ke mně promlouvá. Nedodržuji různé

Foto Pavlína Koubková

permakulturní nebo zahrádkářské postupy. I když se mi ty postupy líbí. Např. pravidla pro dělání kompostu. Ale prostě to nějak nejsem schopná dodržet. A i tak mi zahrádka bují a má velké výnosy. Jsem přesvědčena, že je to tím, že zahrádku a bytosti v ní miluji a ony mi to takto vracejí.

Ještě uslyšíme něco málo o výsadbě alejí a obnově starých cest, co je KPZ – komunitou podporované zemědělství – a jak to funguje v praxi. Na závěr se dozvíte, co je rostlina Světelný kořen. Pakliže vás zmíněná témata oslovují, přijďte si poslechnout více. Přijďte rozšířit síť podobně laděných lidí a načerpat inspiraci a podporu. Těšíme se na vás. A aktuální informace najdete na www.konskaporadna.cz. Pozvánku na akci naleznete na str. 14, facebookovou událost pak [zde](#). **Pavlína Koubková**

„Jakási lípa“

Venkovský pozemek... torzo...

Soudě podle fotografie, „pachatel“ se zde „snažil“ provést tzv. řez na hlavu. Tento případ je dokladem jednostranného a krátkozrakého řešení - rychlého a „efektivního“. Jedná se o řez provedený po více letech, snad ve snaze zabránit případnému opadu větví, listů či stínění atd. Majitel odpovědný za prořezávku si usnadnil práci a místo pravidelné údržby se nyní rozhodl pro radikální řez. Velikost ploch zraněného stromu, i přes dobrou regenerační schopnost lip, je dokladem vážného poškození. Toto „ukřižování“ stromu svědčí mj. o neúčtě a specifické lhostejnosti k živému organismu. Chtěl bych podotknout, že jsem profesně mnohokrát povoloval či zakazoval kácení a prořezávání stromů a v případě podobných excesů jsem navrhoval a ukládal finanční postih.

Často se něco podobného děje u stromů na takových místech, kde to ukazuje na nevhodnost výsadby, bezpečnostní riziko či stížnost majitelů blízkého domu. Přesto je takovéto řešení necitlivé nejenom pro samotný strom, ale i pro veřejnost. Je potřeba zvažovat i význam estetický, který souvisí se zdravotním stavem stromu, s jeho přirozeným vývojem. Fotografie, dle mého soudu, je příkladem toho, jak lípa sice dobře obrazila, ale její „výraz“ je skutečně drastický - vzniklo téměř dokonalé „koště“. Dle mého názoru se jedná o hrubý zásah do života stromu. Funkční, estetický i ekonomický význam byl zcela opominut. Předmětem rozhodování ochrany přírody není sice povolování ořezu, v tomto případě lze ovšem mluvit o ořezu dřeviny (s odpuštěním) jen v podnapilém stavu. Spíše se jedná o „amputaci.“ Orgán ochrany přírody může udělit za poškození stromu příslušné sankce.

Tyto neodborné řezy ovlivní totiž dotčený strom po celý jeho život. Listnaté dřeviny vyžadují pravidelnou asanaci, nikoli „dřevorubecký výkon.“ Zásahy do korun dospělých stromů musí být postupné a pravidelné v delším časovém rozpětí. Strom se také lépe vzpamatuje po odříznutí několika malých větví nežli odříznutím jedné či několika velkých. Rychlé a často drastické ořezy jsou odůvodnitelné pouze špatným stavem stromu, ohrožujícím své okolí, či porušováním statiky domů kořenovým systémem apod. Jiné skutečnosti, např. opad listů, nemohou být pokládány za závažný důvod k odstranění dřeviny či k drastickému zásahu.

Lípa na fotografii reaguje na ořez „dobře“, ale vytváří, podobně jako to můžeme vidět u některých jiných dřevin, druhotnou korunu, která nemá již stabilní charakteristiku primární koruny a samozřejmě ani přirozený estetický výraz. Může tak dojít k vylamování větví a poškození nyníější koruny při daleko menším namáhání (vítr, sníh, námraza atd.) nežli při stavu původním. Je jisté, že k tomu nemusí dojít hned nebo k tomu dochází až po delší době. Na údržbu nejen lipových porostů je třeba se dívat z perspektivy desítek let. Energetická vyčerpanost se projevuje pomalu. Na místech radikálních řezů a po vylamování větví se často vyvine hniloba a strom se pochopitelně oslabuje, zvláště v pokročilejší fázi svého života. Na fotografii není samozřejmě vidět potencionální poškození dřevokaznými plodnicemi. Houbová choroba může být i skrytá. Není těž patrné případné prosychání větví apod.

Celkově lze říci, že tento „redukční řez“ ve své podstatě nesplnil podmínky zachování přirozeného habitu a integrity koruny. Řez je destruktivní a stává se, nejenom dle mého pozorování, bohužel obvyklým, často alibistickým odůvodněním o přestárlosti dřeviny, bezpečnostních rizicích apod.

Na závěr slova jednoho „kozlažahradníka“: *Stromů je hodně, tak co! Tak co?*

Foto -ah-

„Obyčejná i neobyčejná hladinatka“

je název článku T. Ditricha a M. Papáčka v Živě č. 5/2008 (el. viz [zde](#)). Hladinatka člunohřbetá (*Velia caprai*) je podle tohoto článku jednou z nejrozšířenějších ploštic obývajících hladiny tekoucích vod Evropy. Spolu se známějšími bruslačkami a vodoměrkami se označují jako semiakvatické ploštice. Na hladině vyhledává a loví hmyz, který vysává. Čím je hladinatka podle autorů článku neobyčejná? Způsobem obstarávání potravy, velikostí, ani proměnlivostí v délce křídel to není. Výlučný je její životní cyklus. Přezimuje jak ve stádiu dospělce, tak ve stádiu vajíčka. Vajíčka klade zcela netypicky poměrně daleko i vysoko od vodní hladiny. Na rozdíl od jiných semiakvatických ploštic přežije dvě a možná i tři zimy. Dokáže se zřejmě dobře pohybovat i chůzí po souši, což bruslačkám a vodoměrkám činí potíže. I když je dobře známá, ještě o ní vše nevíme, i tím je neobyčejná. S hladinatkou člunohřbetou jsme se setkali v letošním roce již na dvou výletech ZO ČSOP Strakonice na Šumavě: 12. 8. na kanále u bývalého Salzerova mlýna v okolí Lenory a 4. 11. u

Hladinatka, foto -vh-

Světlohorské nádrže poblíž Lipky. Pan Ing. Vilém Hrdlička ji pozoroval ve Strakonících na hladině stoky vedoucí zahrádkářskou kolonií ze sádek u Blatského rybníku. Typickým stanovištěm jsou podle Živy malé lesní potůčky, lze ji však nalézt i v lesních kalužích a tůňkách se stojatou vodou. Někdy dokonce prosperuje na malých rybnících v blízkosti lesa, kam se dostane při jarním tání nebo během silných dešťů. Vyžaduje čistou vodu. **Eva Legátová**

Hurá na výlet s Enviroskopem – 7.

Rozcestník šetrné turistiky na webových stránkách www.enviroskop.cz a ve volně stažitelné mobilní aplikaci Enviroskop přináší další tip na výlet. Zimnímu počasí navzdory se můžete vydat za největším českým viklanem.

Kadovský viklan

Kadovský viklan je největším a nejzachovalejším viklanem v Čechách a byl prohlášen přírodní památkou. Jde o žulový balvan o výšce 1,5 metru, obvodu 11 metrů a hmotnosti 30 tun, který spočívá malou plochou na jiném balvanu. Útvar vznikl rychlejším zvětráváním méně odolných částí horniny. Až do roku 1893 se viklan skutečně viklal, než vyvalen ze svého lůžka a viklat se přestal. V roce 1983 jej na původní místo usadil pomocí dřevěných pák Ing. Pavel Pavel ze Strakoníc, který byl na základě tohoto úspěšného pokusu pozván na Velikonoční ostrov, aby pomohl vyřešit záhadu přemístování soch moai.

Lokalita se nachází v obci Kadov u Blatné naproti budově obecního úřadu. Přímo v Kadově najdeme také zajímavé stavby - kostel sv. Václava, kaple Nalezení sv. Kříže s hrobkou, fara, tvrz Kadov a špitál.

Kadovský viklan se nachází na naučné stezce Okolím viklanu, která vede od Hydrobiologické stanice Velký Pálenec do obce Slatina. Stezka má celkem 13 zastavení a měří 6 kilometrů. Podél stezky nalezneme další zajímavé skalní útvary - skalní mísy, Malý čertův náramek, Obětní kámen, Velký čertův náramek a Čertova brána. Odbočky k nim nejsou příliš dobře značeny a jednotlivé útvary je občas složitější najít.

Další informace a fotografie k lokalitě naleznete [zde](#).
Krasec, z. s.

Kadovský viklan, foto Tereza Kulhová

Simona Šafarčíková, Krajská síť environmentálních center

Večer s dokumentem – 46. díl – Až na věčnost

Tohle byla patrně ta nejmrazivější věc, kterou jsem (asi nejen) v rámci dokumentárních filmů zhlédl. A to, že se odehrává daleko na severu, v zasněženém Finsku, celou atmosféru už pouze dokresluje. Dokument se věnuje projektu prvního konečného úložiště jaderného odpadu na světě. Pod jménem Onkalo je v současné době hlouben do finské skály obří jeskynní komplex až do hloubky necelých 500 metrů. Měl by být dokončen v roce 2145, pojmout vyhořelé jaderné palivo tohoto státu a konzervovat ho přibližně po dobu 100 000 let, kdy přestane být nebezpečný (více [zde](#)).

Onkalo, foto Kallerna (CC BY-SA 3.0 via Wikimedia Commons)

paliva by mělo být úložiště zasypano tak, aby nemohlo dojít k úniku radioaktivních látek do okolí. Až sem se jeví pro naše krátkodobé a zjednodušené vnímání vše v pořádku a i v ČR je dlouhodobě podobná akce plánována. Co když se ale na celou záležitost podíváme s odstupem, filozofickým nadhledem a budeme se snažit posoudit všechny širší souvislosti a možné scénáře? Vypoví to něco děsivého o našem lidství, vztahu k planetě Zemi, k nám samotným i k těm, kteří přijdou dlouho po nás. A v závěru zjistíme, že vše, co se zprvu zdálo bezproblémové, je zahaleno do houstnoucí tmy, ve které jsme největší hrozbou opět pouze my.

„Onkalo musí vydržet 100 000 let. Nic vytvořené člověkem zatím nevydrželo ani desetinu tohoto času. Ale sami se považujeme za velice silnou civilizaci. Jestliže vydržíme, bude to velice pravděpodobně ta nejzachovalejší památka naší civilizace. Kdyby jsi byl někdy ve vzdálené budoucnosti a našel tohle, co by to o nás řeklo?“

Za posledních sto let se světem prohnaly dvě světové války a nespočet různých politických režimů. Je tedy nad míru jasné, že na zemském povrchu nemůžeme v žádném případě uvažovat o skladování něčeho tak nebezpečného. A to ani po zlomek času. Horizont sta tisíc let je pro nás nepředstavitelný. Podmínky na Zemi se mění příliš rychle a nedokážeme je na tak dlouho dobu žádným způsobem předvídat. Je však

uložení radioaktivního odpadu půl kilometru pod zem trvalým řešením? Tvůrci projektu kalkulují s jeho fyzickým oddělením od okolního světa po tuto dobu. To je však pouze část úvah. Jakými schopnostmi bude lidstvo disponovat za několik málo století nebo tisíciletí? Jaké bude mít člověk potřeby? Jaké naděje nebo hrozby pro něj mohou představovat tuny vyhořelého jaderného paliva hluboko ve skále? Bude schopný se k nim dostat a využít/zneužít je? Pokud je nalezne náhodou, bude vůbec vědět, o co se jedná a jaké nebezpečí to představuje? Co když tento materiál bude mít v budoucnosti nevyčísitelnou hodnotu? Podobných otázek bychom našli nespočet, stejně jako budoucích scénářů v bouřlivě se vyvíjející situaci na Zemi. Z určitého pohledu to skutečně upomíná na pohřební pyramidy, které nyní budujeme jako památku na 21. století – ovšem s trochu děsivějším obsahem. Právě tématu budoucího možného vniknutí do trvalého úložiště se tvůrci dokumentu věnují se zvláštním zájmem. Stejně jako otázce, zda bychom se měli pokusit toto místo vymazat z naší historie, nebo ho naopak důkladně označit a poskytnout těm, co přijdou po nás, dostatek informací. A jakým způsobem to udělat tak, aby to bylo za všech okolností srozumitelné?

Všechny slavné lidské civilizace prošly podobným scénářem rozkvětu, prosperity a zániku. Je nezpochybnitelné, že to samé čeká i náš „západní“ svět. Jadernou energii jsme jakožto neobnovitelný zdroj využívali po několik málo desítek let. Důsledky našeho krátkodobého užitku budou patrně nepředstavitelně delší dobu. Je tohle ten pravý odkaz, který chceme zanechat budoucím generacím?

A jaké, že by mělo být poselství vepsané do skály Onkalo pro ty, kteří tento „poklad“ jednou možná objeví?

„Toto je pravděpodobně jediný doklad naší doby. Nyní otevíráš sklad spáleného jaderného odpadu. Nechod' tam, je to nebezpečné, je to radioaktivní. Vrať se zpátky na povrch a radši se starej o náš svět lépe, než jsme se starali my.“

Dokument Až na věčnost můžete zhlédnout [zde](#). -jj-

Pozvánky - prosinec 2017

Ekoporadna při Šmidingerově knihovně zve:

Adventní farmářské trhy Strakonice

neděle 3. a 17. 12., 13 - 17 hod., Velké náměstí (pod radnicí)

Sezónu farmářských trhů zakončí 1. a 3. adventní neděli trhy s vánoční tematikou. Kromě farmářských potravin a občerstvení budete moci nakoupit řemeslné výrobky a vánoční zboží. Po celou dobu konání bude probíhat doprovodný kulturní program. Seznamy přihlášených prodejců na: farmarsketrhy.strakonice.eu. Kontakt: jan.juras@knih-st.cz nebo 721 658 244.

Vánoce bez odpadu? - workshop výroby vlastnoručních dárků

čtvrtek 7. 12., 18 hod., společenský sál ŠK (3. nádvoří strakonického hradu), cena 200 Kč

Předvánoční speciál cyklu besed Zelené otazníky. V rámci workshopu si vyrobíte tři vánoční dárky (pro pány, dámy a děti) s využitím principů DIY (udělej si sám) a ZW (bez odpadu). Seznámíte se se zásadami předcházení vzniku odpadů o vánočních svátcích a dalšími tipy na tvořivé a šetrné činnosti. Workshopem vás provede Anděla Kinclová.

Závazné přihlášky nejpozději do 5. 12. na jan.juras@knih-st.cz, 721 658 244 nebo v kterémkoli oddělení ŠK.

Ekoporadna při Šmidingerově knihovně ve spolupráci s Koňskou poradnou vás zve na:

Vědomý život - permakulturní setkání

sobota 9. 12., 13 - 17 hod., společenský sál ŠK (3. nádvoří strakonického hradu), vstupné 220 Kč

První setkání příznivců rodových statků, permakulturního zahradničení, přírodního stavitelství, alternativní výchovy a ostatních témat, která souvisí s uvědoměným životem. Cílem je vzájemné sdílení zkušeností a podpora permakulturní komunity na Strakonicku. Během odpoledne si poslechneme několik prezentací, na něž bude navazovat prostor pro debatu a sdílení.

Program:

13:00 BudSob - soběstačnost, výměnný obchod, udržitelný život. Stanislav Kroupa - výrobce skvělých vín a člen BudSobu.

13:20 Moje cesta k rajské zahradě a rodovému statku. Eva Marečková – manažerka a zakladatelka rodového statku.

14:30 Stavba, bydlení a život v souladu s přírodou. Přírodní stavitelství, jeho výhody a ekologická stopa, energetická soběstačnost. Ondřej Nesnídal – stavitel, sochař a mnoho dalšího.

15:30 Permakultura po domácku & Exkurze k Holzerovým. Pavlína Koubková – zahradnice, léčitelka.

15:45 Rodová osada – Co vše je možné?! Pavlína Koubková

16:00 Obnova starých cest, výsadba alejí, aktivita občanů. Lada Hašková – starostka obce Horosedly

16:15 KPZ - Komunitou podporované zemědělství

Více informací k programu: www.konskaporadna.cz.

Vstupenky objednávejte na mailové adrese: pavlina.koubkova@konskaporadna.cz.

Kurzy zdravého veg(etari)ánského vaření 1 a 2

úterý 12. 12., nebo čtvrtek 14. 12. Vždy od 18 hod. na ZŠ Povážská.

Kurzy probíhají 1x měsíčně do května. Jednotlivé lekce na sebe nenavazují, hlásit se je možné na každou zvlášť. Čtvrteční termíny jsou určeny rovněž pro ty, kteří kurzy v minulých letech nenavštěvovali. Přijďte rozšířit své kulinářské obzory o potraviny a pokrmy z oblasti zdravé a bezmasé kuchyně. Kurzy budou doplněny teoretickým povídáním o surovinách a postupech zajímavých nejen pro vegetariánské vaření. Kurzovné 80 Kč. Svou účast hlase předem na: jan.juras@knih-st.cz nebo 721 658 244. Obdobné kurzy probíhají také v Blatné, Volyni a Katovicích. -jj-

Pobočka ŠK Za Parkem zve dospělé i děti:

Výlet do Písku

Sobota 2. 12.: Sraz v 8:50 před nádražím ČD. V 9:07 odjezd vlakem s přesedáním v Protivíně do Písku. Podíváme se na 1,5 km dlouhou Cestu bolestných kamenů do Píseckých hor a pak na adventní jarmark do waldorfské ZŠ Svobodná, kde děti každý rok prodávají vlastní výrobky, pořádají různá divadelní a hudební vystoupení a spolu s nimi se zapojují jejich učitelé a rodiče. Zpět např. vlakem v 17:08.

Zastavení v čase

Středa 6. 12.: Krátké setkání, ztišení, verše – Petr Skarlant, poetická próza – Václav Hrabě. Od 16:30 na pobočce Za Parkem.

Hraní na kantely

Neděle 10. 12.: hraní na kantely (vytvořené při akcích ŠK), případně i další nástroje. Koná se od 18:00 na pobočce Za Parkem ve spolupráci se spolkem Spona. K hraní, zpěvu nebo jen k poslechu zveme širokou veřejnost.

Drobné korálkové ozdoby

Čtvrtek 14. 12.: Tvořivý podvečer s Dagmar Paterovou. Mezi 17:00 a 19:00 (lze přijít kdykoliv v tuto dobu) v půjčovně pobočky. Pomůcky a materiál na ukázkou a vyzkoušení budou připraveny, ale hodilo by se přinést i vlastní (korálky, perličky, menší tyčky, drátek 0,3 mm).

Strakonické příběhy XLVIII.

Úterý 19. 12.: Karel Skalický: Hospoda za mostem. Prastarý bezděkovský hostinec U Tří lip, jeho majitelé, šenkýři, řezníci a hosté. Další vyprávění regionálního historika v rámci rozsáhlejšího strakonického cyklu, doprovázené projekcí různých dokumentů a vyobrazení. Od 18:00 ve společenském sále ŠK (hrad).

Ledňáčci

Páteční schůzky rodin se zájmem o přírodu, tradice a lidové hry. Pro děti všeho věku (i v kočárku) s rodiči, prarodiči apod. Přicházet mohou i dospělí bez dětí nebo starší školáci bez dospělých. Pomoc při vedení programu je vítaná, ale není nutná. Chodit lze i nepravidelně. **Sraz vždy v 16:00 před hradem u vývěsky ŠK, kromě 1., 22. a 29. 12., kdy schůzku vynecháme. 8. 12. si vyrobíme jednoduchá krmítka. 15. 12. si uděláme předvánoční setkání v parčíku u archivu.** Ukážeme si velké krmítko, o které se stará ZO ČSOP Strakonice, ozdobíme některý ze stromů (například jablíčky) a dáme si malé dárky. A ještě **ve středu 27. 12. navštívíme pejsky v útulku**, přineseme jim piškoty na přilepšení. **Sraz ve 14:00 před útulkem.** Více na pobočce Za Parkem (Husova č. 380, 380 422 720).

Výstavky

Výstavka větviček na určování podle pupenů a borky (nejen s pomocí knih, ale i s možností konzultace) – v půjčovně v Husově ul. č. 380. **Pokračují i dlouhodobé akce - Burza námětů na cestování, Nejlepší knihy aj.** Otevřeno Po a Čt 13–18, St 8–12 hod., kromě 21., 27. a 28. 12. (dovolená). -ah-

NAILED IT! Od minulosti k budoucnosti

29. 11. – 29. 12. - prezentace činnosti modelářského kroužku DDM Strakonice a pozvánka na soutěžní výstavu modelů – **ŠK, vstupní hala.**

Návštěva Mikuláše s čertem a andělem

4. 12. - budeme se těšit na vaše básničky, písničky a třeba i tanečky! **ŠK, oddělení pro děti, od 16:00.**

PC kurz

5. 12. - Internet I - základní vyhledávání, emailová pošta. **ŠK, studovna, 9:00–10:30.**

Pjér la Šé'z

5. 12. - beseda. **Společenský sál, 17:00.**

Loutkové divadlo O smolíčkovi

9. 12. - představení v rámci adventních trhů pod Rumpálem, ve spolupráci s Muzeem středního Pootaví. **ŠK, oddělení pro děti, od 11:00 a 13:00.**

Básníci Strakonicka – křest knihy

9. 12. - představení nové antologie regionální poezie 20. a 21. století, která představí téměř 40 známých i neznámých autorů spjatých se Strakonickem. Večerem s autorskými čteními provede Mirek Kovářík. **ŠK, společenský sál, 18:00.**

Spisovatelé do knihoven: Marek Šindelka

12. 12. - držitel Ceny Jiřího Orteny a dvou cen Magnesia Litera za prózu. Autorské čtení s debatou. **ŠK, společenský sál, 17:00. Vstupné 40,- Kč.**

Káva, která pomáhá

13. 12. - představení pražírny a chráněné dílny Drahonice. Součástí akce bude ochutnávka a možnost zakoupení výrobků (kávy, sirupů, sušenek, marmelád...). Závěrečné setkání členů AVČ. **ŠK, společenský sál, 17:00.**

Tvořivá dílnička Lední medvídek

21. 12. - dílnička z papírových talířů). **ŠK, oddělení pro děti, 8:00-11:00.**

Drobné smetí

Dva povedené rozhovory s ředitelem NP Šumava

V měsíci listopadu se objevily v elektronických i tištěných médiích dva zajímavé rozhovory se současným ředitelem šumavského NP Pavlem Hubených. Přečíst si je můžete [zde](#) a [zde](#).

Situace v Bělověžském pralesi se přiostruje

I přes několikeré výzvy orgánů EU (o kterých už jsme informovali v minulých číslech) pokračuje polská vláda i nadále v devastaci vzácného Bělověžského pralesa. V současné chvíli se Polsko vystavuje pokutě soudu EU 100 000 eur za každý den, kdy bude pokračovat v kácení. Více viz [zde](#).

V Amazonii se chystá obnova části pralesa „výsevem“

Doposud pravděpodobně největší výsadbová akce na obnovu zničeného pralesa se

chystá v Brazílii. Měla by se pokusit nejen obnovit část původní Amazonie, ale zároveň zlepšit doposud ne příliš úspěšné výsadby a jejich technologii. Více se o novém způsobu dočtete [zde](#).

Boom obnovitelných zdrojů pokračuje

Bouřlivý rozvoj obnovitelných zdrojů energie (zejména větrné a solární) zaznamenal další významný milník. Ve svém celkovém objemu předstihly v roce 2016 elektrárny spalující uhlí. Více se dozvíte [zde](#). -jj-

Literární okno

"Věrní a rozumní" - Hana Librová

V [červencovém Kompostu](#) jsme uveřejnili ohlédnutí za jednou z nejzásadnějších environmentálních knih let devadesátých - Pestří a zelení. Snad se na nás čtenáři nebudou zlobit, když ve volné trilogii socioložky Hany Librové (z let 1994, 2003 a 2016) nyní upozorníme na díl nejnovější - a ten prostřední si necháme do budoucích měsíců. Autorka se nejen díky svému časosběrnému výzkumu, ale také schopností přesně vystihnout obtížně uchopitelná schémata stává určitě jednou z nejvýznamnějších postav naší (možná i světové) environmentální sociologie dneška.

Pro mě je samotný dlouhodobý sociologický výzkum "dobrovolně skromných" rodin jen pouhou třesničkou na dortu úvodnímu a doprovodnému textu, který se snaží analyzovat nejčastější ekopsychologické a hlubinně-ekologické principy fungování našeho vztahu k přírodě a její ochraně. Naopak k druhé části knihy představující návrat k respondentům sociologické sondy po více než dvaceti letech mám mnohé výhrady. Ale pěkně popořádku.

Hned od začátku nám Hana Librová dává tušit, že kniha nebude žádným pozitivním čtením. V úvodních kapitolách se zrcadlí její pohnutá reflexe současné environmentální krize. Načrtnuty jsou i některé mechanismy, proč se lidé ve skutečnosti tak málo chovají environmentálně zodpovědně. Autorka vše vysvětluje fakticky a nekompromisně, ale i s určitou citlivostí, která pravděpodobně pramení ze sblížení s rodinami svého výzkumu.

Novinkou je pět výkladových klíčů, které mají za úkol postihnout a zjednodušit náš vztah k přírodě a motivy k její ochraně. Zajímavý je např. rozdíl mezi teleologickou a deontologickou motivací. Pro první z nich jsou rozhodující cíle a budoucnost ("musíme..., abychom zachránili..."), ta druhá vychází spíše z tradic ("přírodu chráníme, protože..."). Navzájem se však mohou přelévat a doplňovat. Dále je rozebírán rozmanitý vztah k přírodě (hodnotově-rationální vs. umělecký, kdy její ochrana je spíše důsledkem) a různé formy altruismu: *"...S environmentalistickým altruismem je to svízelné, podstatně obtížnější než s altruismem vůči lidem. Altruista pečující o přírodu se může dočkat vděku jen výjimečně, snad pokud pečuje o inteligentního domácího tvora... Aktivisté, kterým se podaří zachránit před výstavbou hypermarketu kus mokřadní louky, musejí počítat s tím, že výsledek jejich snažení může být jen velmi dočasný a že bude v dohledné době stejně zničen. Kde tedy může 'dárce altruistického aktu' hledat satisfakci? Zdá se, že environmentální altruismus je vzácným případem takzvaného altruismu 'čistého'."*

Zvláštní pozornost je v publikaci věnována pojímům jako "environmentální žal" nebo "zelená únava". Zdá se, že frustrace, beznaděje a vyhoření nejen ze samotného stavu životního prostředí, ale zejména z nezájmu většiny lidí získává přesné obrysy a díky práci Hany Librové i naznačení způsobů, jakými se vůči nim bránit. Text velmi trefně analyzuje i např. konkrétní příklad známé blokády na Šumavě nebo rozebírá vztah veřejnosti k ochrannářským snahám: *"...Vztah veřejnosti k environmentálním snahám je přitom ambivalentní. Čistit studánky, sázet stromy, uklízet v lesích odpadky, to jsou aktivity veřejnosti snadno pochopitelné, respektované a chválené. Ochrana přírody však často spočívá v úředním a politickém rozhodování... Vyjednávání o environmentálních kauzách bývá pro veřejnost příliš složité a nepřehledné. Nadto se stává, že co environmentalista chápe jako úspěch, bere občan nelibě jako újmu na blahobytu a pohodlí."*

Zcela unikátní jsou pak kapitoly o "protipřírodních subkulturách" anebo překvapivě "nazelenalé" skupině IT pracovníků.

Druhá část knihy obsahuje otisk toho nejdůležitějšího z výzkumu zvoleného vzorku "záměrně skromných" z předchozích dvou knih, doplněného závěrečnými(?) zjištěními po dvou desetiletích. Bonusem je nástin životních příběhů potomků některých původních respondentů (ten nepotvrdil ani následování rodičů, ale ani rebelie). Jeden z hlavních poznatků celého výzkumu vyznívá poněkud skepticky - a to fakt,

že většina "pestrých" se po dosažení určité finanční životní úrovně v průběhu let přibližuje svou materiální spotřebou větší nové společnosti. Své občanské aktivity směřují spíše do oblastí společenského a obecního života. Osobně si však myslím, že se nejedná o zachycení všeobecného trendu, ale spíše o nepřímé vyústění nevhodně vybraného vzorku původní skupiny respondentů. V pozadí politického a finančního vývoje byl jejich skromný způsob života více důsledkem než záměrem a nebyl motivován hlubší environmentální etikou. Zdá se, že autorka si je toho samého vědoma a přiznává, že většina dotazovaných by dnes již nesplňovala měřítko původního výzkumu. Zcela určitě by byl (alespoň pro zeleně orientované čtenáře) mnohem zajímavější výzkum a patrně i jeho výsledky ve skupině různě orientovaných ekologických aktivistů a environmentálně uvědomělých lidí. Jsem přesvědčen, že jejich počet i širě záběru v posledních letech vzrůstá.

Kniha Věrní a rozumní je k dispozici v knižním fondu Ekoporadny při ŠK. -jj-

Ladovská zima

"... To mokré bílé svinstvo padá mi za límec, už čtvrtý měsíc v jednom kuse furt jenom prosinec..."

Dál asi nemusím pokračovat, protože tuhle [písničku Jarka Nohavici](#) si určitě ještě dobře pamatujete. V době svého vzniku (2006) byla tak aktuální, že ji se smíchem poslouchal celý národ. Jarek Nohavica je člověk, který rád provokuje, kdekoho tím naštvě, ale tehdy se posměšná recitovaná část písně moc líbila.

Lidé si ale rádi prozpěvovali i refrén o idylických zimních krajinkách od Josefa Lady - kdo by ladovské obrázky neměl rád? A kdo by si neposteskl, když se oproti roku 2006 vyvede, poslední dobou často, zima bez sněhu? Je známo, že právě sníh je podstatným zdrojem spodní vody, protože zasakuje pomalu a plynule. A kouzlo nadýchaných vloček, to také nelze pominout...

Letos v prosinci si připomeneme dvojí kulaté výročí – 130 let od narození **Josefa Lady** (17. 12. 1887 – 14. 12. 1957) a 60 let od jeho úmrtí. Jeho blízcí se s ním loučili v době, na kterou byla připravena oslava 70. narozenin – o to smutnější všichni byli. **Alena Ladová** ve své láskyplné knize „**Můj táta Josef Lada**“ na to vzpomněla v závěrečné kapitole a připojila slova jednoho otcova přítele, která jí přišla poštou: „*Jsem přesvědčen, že si Ladu zavolali do nebe, aby jim namaloval Betlém, tak kondolovat je zbytečné.*“ Betlém Josefa Lady je slavný dosud a v mnoha rodinách má u stromečku nebo na svátečně vyzdobeném stole svoje zasloužené místo.

Josef Lada patří k mým vůbec nejmilejším malířům i spisovatelům. Škoda, že nežil ještě o mnoho let déle. Všichni, kdo o něm psali, chválili jeho přátelskou povahu a vzpomínali na milou atmosféru při společných chvílích. Jeden z jeho velkých obdivovatelů, **Jaroslav Seifert**, napsal do knihy „**Chlapec a hvězdy**“ několik podivuhodných básní inspirovaných jeho obrázky – ty jarní a letní jsou převážně veselé, podzimní, adventní a vánoční zase nostalgické. Jedna z nich, „**Píseň o vločkách**“, bývá často citována právě při smutečních příležitostech:

Foto -ah-

*„... A co jsme my v tom koloběhu,
utkáni jenom z vodních par?
Vždyť tančíme jak vločky sněhu
pro život nových, příštích jar.
A do ticha a ve stíny
čas spřádá nás jak vteřiny,
sněhové vločky.“*

Jsou to krásné verše, ale abychom nekončili v tak vážném tónu, vybrala jsem pro vás ještě něco od mladíka Jana Pokorného, který si říká Pokáč a který napsal jednu ze svých písniček právě o zimě beze sněhu (viz [zde](#)):

*Nikde žádnéj sníh,
všude spousta slev,
po kostkách dlažebních
stéká kapří krev...*

... No, vlastně, tohle je sice vtipně zformulováno, ale k veselému smíchu to není... A to ani nemluvím o písni s příznačným názvem Ekologická (viz [zde](#)) o tom, co prorokovali už kdysi dávno indiáni:

*... Snad až se poslední strom pokácí
a v hustých šedých oblacích
špičky mrakodrapů zmizí napořád,
snad až se poslední řeka znečistí
pak možná každej z nás zjistí,
že se peníze vážně nedaj žrát.*

Tak tedy do třetice ([zde](#)) - o dobrých předsevzetích (možná novoročních?):

... Občas chtěl bych chtěl bych hned
začít měnit měnit svět,
zkusit jít do sebe místo na pivo,
dělat z planety Země lepší místo pro život,
a pak si řeknu - čert to vem,
dyť on je zejtra taky den,
na jedno se stavím,
aspoň se na to mentálně připravím...

-ah-

Foto -jj-

Listovka

Papírové vločky na oknech - hezký dárek i výzdoba

Vždycky se těším na schůzky našeho spolku rodičů a dětí - Ledňáčků. Ať jsme venku, nebo pod střechou, vždycky je legrace a pohoda. A protože k době předvánoční patří výroba drobných dáreků, určitě budeme dělat například prostřihávané papírové vločky, což se hodí pro ty nejmenší i pro dospělé. Výsledek je hezký vždycky, ať jde o složitější vzor, nebo ať je to "jenom" pár kosočtverečků a trojúhelníků seřazených proti sobě. Určitě si tohle zimní umění vybavujete ze svého dětství a někdo z vás si jej každoročně opakuje. Pokud ne, ráda vám připomenu, jak na to.

Potřebujete, kromě dobrých nůžek, tenký papír, který se dá dobře skládat. Možná vám ještě zbyl po rodičích starý dobrý "průklepák" nebo slabý počítačový s perforovaným okrajem, jaký se používal dříve do tiskárny. Ale lze použít i hedvábný a podobně. Nebo v nouzi obyčejný, bílý nebo dejme tomu světlounce modrý.

Foto -ah-

Nejdříve uděláme z obdélníku čtverec, pak jej přeložíme napůl, ještě napůl, pak znovu a znovu. Tímhle způsobem získáme spíše hvězdičku, protože bude osmicípá. Na pravou šesticípou vločku se čtverec skládá trochu jinak - nejdříve napůl a pak na třetiny. Pomoci nám může video - třeba [zde](#) a [zde](#).

Vzorek si můžeme nakreslit, ale nutné to není. Někdo začíná stříhat od středu hvězdičky, někdo z krajů. Nejde-li to dobře, dá se papír tu a tam rozložit a stříhat nadvakrát. Dobré je kombinovat větší a menší průstřihy, nejlépe proti sobě. Nejhezčí na tom je překvapení, které vás čeká po rozložení vločky do plochy. Možná si dovedete představit hotový výrobek už předem, možná ne, rozhodně ale je to pěkný pocit, když držíte v ruce něco tak obyčejného, a přitom okouzujícího. Mně osobně tohle nikdy nezevšední. Ráda vidím vločky na oknech doma i na cizích a líbí se mi mnohem více než plastové dekorace.

Na internetu se najde i návod na vločku vesele střípatou ([zde](#)), na prostoro-
vou ze dvou dílů ([zde](#)), z úzkých roliček ([zde](#)), překládanou ([zde](#))... zkrátka všelicos...

Moc hezké jsou také vystřihovánky manželů Vránových (viz [zde](#) nebo článek o nich [zde](#)). Sice tu nejde o naše vlastní tvoření, dělají se podle předlohy, ale i tak stojí za to si je koupit a dát se do práce. V knihovně Za Parkem si můžete říci o některé z nich jen tak na vyzkoušení, abyste věděli, jestli vám to půjde. Je to domluveno osobně s paní Vránovou, nemusíte si tedy v tomhle případě dělat starost z drobného porušení autorských práv.

Velkou výhodou vystřihávání je to, že příprava je rychlá a úklid po hotovém díle také. Navíc je to i legrační, jak je potom nasněženo třikrát - venku, na oknech a ještě na stole, kde se povalují drobné bílé odstřížky... -ah-

Objevy detektiva Ledňáčka - odpovědi

- Mají-li ptáci na rybnících pravidelný přísun potravy, váhají s včasným přesunem k proudící vodě na řeku nebo na velký rybník, což by bylo pro ně mnohem vhodnější zimoviště - podrobněji viz např. [zde](#).

- Jablka se dávají do krmítka kosům.

- V knize Astrid Lindgrenové (14. 11. 1907 - 28. 1. 2002) "Děti z Bullerbynu". -ah-

Trocha nostalgie v závěru roku

Poslední dobou už pravidelně neuveřejňujeme v Kompostu medailonky regionálních osobností a skoro vůbec nepřipomínáme různá výročí, ale to neznamená, že bychom se jimi v naší knihovnické práci na pobočce Za Parkem nezabývali. Budete-li se chtít dovědět něco víc, stačí přijít na některé ze "**Zastavení v čase**", na výlet, na schůzku Ledňáčků nebo i jen tak do půjčovny. Nebo se sem tam podívat na webové stránky strakonické **ZO ČSOP** do sekce "**K časopisu Kompost (a co v něm nebylo)**" - např. na delší verzi tohoto článku, na drobnou vzpomínku na Strakoňáka **Václava Riedlbaucha**, citovanou z knížky jeho kamaráda, na "**Zastavení s místním básníkem Michalem Štěpánkem**", atd.

Některá z letošních výročí se vztahují vysloveně k činnosti naší ZO ČSOP. Například dvacet let od chvíle, kdy jsme poprvé poprosili pana **Václava Chána** o přírodovědnou přednášku a procházku, zajistili propagaci a další náležitosti a po poměrně nanicovatém začátku jsme zažili s panem Chánem i s jeho pokračovateli mnoho akcí s velmi dobrou účastí. Nejúspěšnější byla v tomto směru doba kolem r. 2010, kdy nám každý rok vycházela v tabulce součtů (včetně schůzek MOPíků aj.) cifra přesahující 2 000 osob. V zápisech na webu [naší ZO ČSOP](#) si můžete přečíst, kde všude jsme byli na vycházkách a výletech a co jsme tam viděli. Kdybychom to všechno vytiskli na papír, byla by z toho pořádně tlustá kniha – a při listování v ní bychom nacházeli jak inspiraci k novým cestám, tak i plno hezkých vzpomínek.

Trochou nostalgie je pro nás poznamenáno i to, že letošním prosincovým číslem se **uzavírá už šestý ročník našeho časopisu**. Uteklo to rychle a je to zvláštní pocit - jako kdyby nám náš předškoláček vyrostl do věku první třídy. Dostal od nás pomoc do začátků a teď už budeme počítat s tím, že bude víc a víc pod vlivem "velkého světa" - i když ho už napořád budeme mít za svého. Strávili jsme spolu s ním tolik hodin a starostí, že se to nedá snad ani spočítat. Dělal nám radost, ale byla draze zaplacená - to by nám mohl potvrdit každý, kdo se kdy snažil o něco opravdového, co nepodléhá tlaku většinové konzumní společnosti.

Foto -ah-

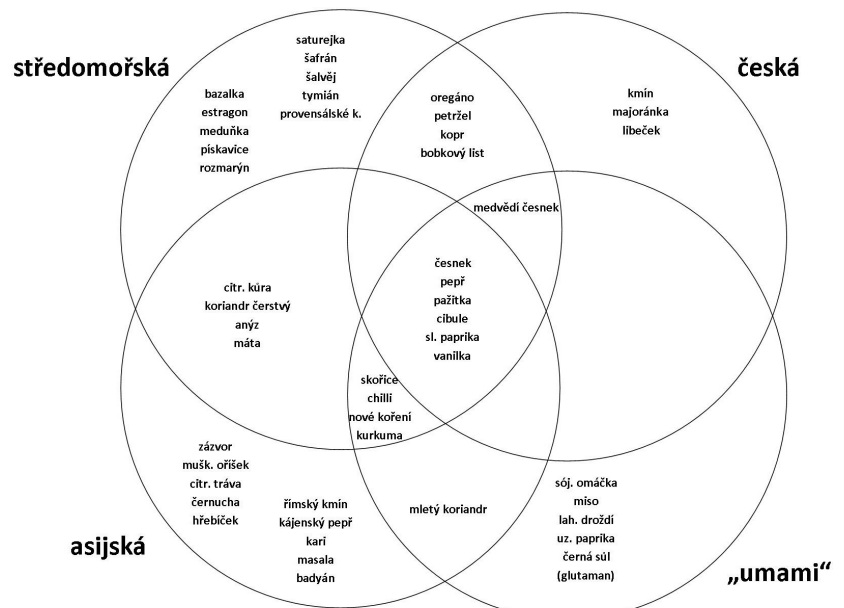
Malíř **Vladimír Renčín**, pro nějž byl letošek bohužel rokem posledním, na tohle téma nakreslil jeden moc hezký vtip (který vyšel v jeho "Knize lesů, vod a strání"): sedí pán u lékaře a mluví o tom, že život v pravdě je nesmysl: "*Tuhle jsem žil v pravdě deset minut a bylo to něco příšerného!*" Ale ať je to jak chce, hlavně jsme za to vděční, co jsme mohli zažít a o co se podělit s ostatními. Pocit vděku je myslím hodně dobrý pocit pro všechny příležitosti, v něm se všechno srovná a projasní a ať je člověku zrovna veselo, nebo těžko, vděkem se to završí a zklidní. Děkujeme vám za váš dosavadní zájem, přejeme dobrý konec roku a vstup do toho nového. Těšíme se, až se zase budeme setkávat. -ah-

Zdraví a strava

Koření

Mnohokrát jsem se setkal s dotazem, jakým způsobem používat koření a ochucovat pokrmy tak, aby to dávalo smysl a dobře to chutnalo. Z toho důvodu jsem věnoval další kurz zdravého vaření této tematice. To, co vidíte vpravo, je amatérské schéma, které se snaží vnést do ochucování trochu systému (i když je to samozřejmě subjektivní záležitost). Základní princip používání koření je prostý - méně je leckdy více (alespoň co do počtu druhů). Nejlepšího výsledku dosáhneme, pokud použijeme pouze jeden či dva druhy výraznějších druhů koření (ty vyznačené při obvodech kruhů) a nebudeme kombinovat charakteristické druhy napříč světovými kuchyněmi. Výjimku tvoří koření uvedené přímo ve středu schématu nebo směrem k němu - to je ve většině případů možné kombinovat univerzálně s těmi výraznými „okrajovými“ nebo používat samostatně. Specifickou skupinou jsou ochucující složky dodávající jídlům tzv. pátou chuť „umami“ - s těmi pracujeme většinou samostatně nebo pouze s lehkým doplněním.

Obr. -jj-

Cizrnová rajská polévka

Ingredience: cibule, česnek (3 stroužky), rajský protlak (500 ml), rostlinný olej, sůl (lžička), drcený pepř, drcený římský kmín (lžička), drcený koriandr (lžička), vařená nebo konzervovaná cizrna (200-300 g + trochu na ozdobu), lahůdková cibule (2-3 ks)

Postup přípravy: Na oleji zesklavatíme pokrájenou cibuli, ke konci restování přidáme utřený česnek a na okamžik koření. Zalijeme rajským protlakem, přidáme uvařenou nebo konzervovanou cizrnu, osolíme a několik minut povaříme. Rozmixujeme dohladka, dochutíme a případně naředíme menším množstvím vody. Ozdobíme zbytkem cizrny a pokrájenou lahůdkovou cibulkou.

Polentová pizza s pórkem a „šunkovou“ pěnou (plech)

Ingredience: polenta (šálek), půl pórků, bazalka/oregáno/rozmarýn (buď lžička jednoho druhu, nebo dohromady), rostlinný olej (2 lžíce), sůl (lžička do polenty, lžička do pěny), uzené tofu, rostlinná smetana (150 ml), uzená paprika (lžička)

Postup přípravy: Polentu vsypeme do dvojnásobného objemu vroucí osolené a bylinkami ochucené vody. Přidáme olej, dobře rozmícháme a necháme částečně zchladnout. Umixujeme tofu s rostlinnou smetanou, uzenou paprikou a solí dohladka. Pěnu rozmícháme s pórkem pokrájeným na slabé proužky. Polentu rozmačkáme na plechu vyloženém pečicím papírem. Pečeme zhruba 15 min. na 200 °C, vyndáme, potřeme pěnou s pórkem a pečeme dalších zhruba 20 min.

Kokosový chia pudink

Ingredience: chia semínka (3 lžíce), kokosové mléko (150 ml – může být zahuštěné konzervované umixované s vodou 1:1), hnědý cukr nebo libovolný sirup (lžíce), citrónová kůra (lžička)

Postup přípravy: Kokosové mléko dobře rozmícháme s ostatními ingrediencemi a necháme alespoň 2 hodiny (nebo přes noc v lednici) nabobtnat. Můžeme vrstvit s libovolnou polevou, krémem apod.

Hruškové pyré

Ingredience: měkká hruška, cca 5 datlí bez pecek, chilli (dle chuti)

Postup přípravy: Datle necháme změkknout v horké vodě, slijeme a umixuje společně s hruškou. Pyré navrstvíme na chia pudink a dle chuti posypeme chilli. -jj-

Ing. Jan Juráš -jj-

Ekoporadna při ŠK, Informační centrum neziskových organizací, Husova 380, Strakonice

Po, St: 12:00 - 16:00, Út, Čt: 7:30 - 16:00,
Pá - po domluvě

tel.: 380 422 721, 721 658 244

E-mail: jan.juras@knih-st.cz

Základní organizace Českého svazu ochránců přírody
Strakonice, Zámek 1

www.csop-strakonice.net

E-mail: posta@csop-strakonice.net

Kompost - Strakonický měsíčník o ochraně přírody

Příspěvky v tomto čísle - Jan Juráš, Alena Hrdličková (-ah-), Vilém Hrdlička (-vh-), František a Martina Vávrovi, Anděla Kinclová, Ivana Bůbalová, Michaela Hroudová, Pavlína Koubková, František Zima, Eva Legátová, Simona Šafarčíková,

Grafika - Jan Juráš

Logo Kompost - Monika Březinová

Kresby - Ivana Jonová

Jazyková úprava - Jan Juráš

Kontakt - jan.juras@knih-st.cz, 380 422 721

Publikované články vyjadřují výhradně názory autorů

Anticopyright 2017

ŠMIDINGEROVA
KNIHOVNA
STRAKONICE

